

Organizația minorității rome în context european

Abstract. *The poverty, the social exclusion, the repeated violation of human rights, the lack of identification documents, the lack of the access to medical care, the low level of employment, as well as the discrimination at all levels, represent problems of the Roma minority. Among these, the lack of identification documents is especially grave – ethnic Roma are unable to exercise their rights as provided in the Romanian Constitution, making them unable to benefit from the system of social assistance.*

Against the background of an acute lack of political will that characterized the political and governmental action from 1990 to the present, the Romanian Government acknowledged the real situation of the Roma only because of the pressure exercised by European institutions. With all of this, the national plans and strategies for the issue of the Roma are inefficient, improperly implemented, and often do not correlate with the real needs of the community. The dialogue between the state and the Roma communities, the basic instrument to the solution of these problems, is still marked by profound deficiencies.

Keywords: discrimination, dialogue, representativity, poverty, strategies.

Repere istorice ale organizării reprezentanților minorității rome

Revoluția din 1989 și perioada de după revoluție au creat posibilitatea înființării unor mișcări a diferitelor grupuri de interese, inclusiv cel al minorității rome. Pe baza Decretului Lege nr. 8/1990 privind înființarea partidelor politice, au apărut o serie de formațiuni politice aparținând minorității rome. Dintre acestea, Partida Romilor

"Pro-Europa" este organizația cu cea mai mare longevitate, dar și reprezentativitate, organizație care militează pentru reprezentarea activă a intereselor comunităților de romi în viața socială și politică. Partida Romilor "Pro-Europa" este o orga-

Stoica Lavinia

drd. SNSPA

(laviniastoica.cdep@gmail.com)

nizație neguvernamentală, considerată "partid politic" pe perioada alegerilor locale și generale. Această organizație s-a constituit la data de 19.03.1990 cu scopul de a apăra și reprezenta interesele și drepturile minorității rome din România.

De asemenea, conform art.62 din Constituția României minoritățile naționale au dreptul de a avea reprezentare parlamentară. Astfel, în cei 22 de ani de activitate, organizația Partida Romilor "Pro-Europa", grație numărului de membri și a acțiunilor întreprinse pentru sprijinirea comunităților de romi, și-a dobândit reprezentativitatea parlamentară și legitimitatea încă din anul 1992, prin alegeri

democratice. Acest fapt îndreptățește și, în egală măsură, obligă organizația la o implicare directă și activă în elaborarea politicilor dedicate romilor.

Printre obiectivele organizației neguvernamentale Partida Romilor "Pro-Europa" se regăsesc: păstrarea, exprimarea și dezvoltarea culturii minorității rome, a identității acesteia, în special a învățământului în limba minorității rome, a convingerilor religioase a cetățenilor români de etnie romă, a mijloacelor de informare în masă atât în limba maternă cât și în limba română, în conformitate cu principiile de egalitate și nediscriminare, consacrate de Constituția României. Partida Romilor "Pro-Europa" militează pentru apărarea tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români de etnie romă, prevăzute de legislația în vigoare, de pactele și tratatele internaționale la care România este parte, precum și de Constituția României.

Din anul 1992 și până în prezent, organizația Partida Romilor "Pro-Europa" a reușit să dinamizeze și să obțină reprezentare, atât în plan central, cât și în plan local. Prin reprezentarea sa parlamentară și fiind direct implicată în problematica roma, s-a pus accent pe necesitatea abordării cadrelor reale ale situației romilor din România, prin crearea unui spațiu de dialog între instituțiile statului român, organizațiile neguvernamentale și liderii romilor din toată țara.

Programe la nivel național și european: soluții reale pentru minoritatea roma?

Sărăcia, excluderea socială, încălcarea repetată a drepturilor omului, lipsa actelor de identitate și, implicit, lipsa accesului la serviciile medicale, nivelul scăzut de ocupare al forței de muncă, precum și discriminarea la toate nivelurile, reprezintă probleme reale ale minorității rome, în special, și ale României, în general. Sărăcia severă din comunitățile de romi este caracteristica definitorie pentru cea mai mare parte a acestei etnii. Deși România a înregistrat în ultimii ani o creștere economică vizibilă, acest fapt nu s-a regăsit și la nivelul comunităților de romi, dimpotrivă, gradul de sărăcie s-a amplificat, cei mai mulți romi trăiesc în condiții inimaginabile în acest început de secol: fără apă potabilă, energie electrică și hrană.

Pe fondul unei acute lipse de voință politică care a caracterizat acțiunea politică și guvernamentală pe problematica roma din 1990 și până în prezent, Guvernul României a luat act de situația reală a romilor doar la presiunea exercitată de instituțiile europene cum ar fi: O.S.C.E., Consiliul Europei, U.E. Aceste organisme au criticat în repetate rânduri România pentru starea degradantă în care se aflau romii - sub aspectul discriminării, sărăciei și excluderii sociale. Mai mult, problema minorității rome a fost prezentă în toate rapoartele de țară emise de Comisia Europeană începând cu anul 1999.

Sub impactul acestor critici, România este una dintre țările care au lansat și au asigurat un cadru legal de combatere a discriminării, însă gradul de implementare al măsurilor „proiectate legal” este extrem de scăzut. Spre exemplu, în anul 2001 a fost adoptată H.G. 430/2001² care se dorea a fi o strategie de îmbunătățire a situației romilor din România. Din cauza unor structuri responsabilizate în mod greșit, ineficiente, fără un buget clar direcționat către cele 10 domenii de intervenție, strategia s-a dovedit a fi un eșec pentru soluționarea problemelor cu care se confruntau comunitățile de romi.

România a semnat, alături de alte opt state din centrul și sud-estul Europei, un program prin care se dorea înlăturarea disparităților dintre populația majoritară și minoritatea

romă, intitulat "Deceniul de Incluziune al Romilor"³ (derulat pe o perioadă de 10 ani, 2005-2015). Comisia Europeană a subliniat, în acest context, faptul că România ar fi trebuit să se asigure că acest program dispune de resursele necesare și că va fi implementat adecvat. Însă, Guvernele României, începând din 2006 și până în prezent, nu au reușit să atingă niciunul dintre obiectivele stabilite. Astfel, Planul Național de Acțiune al Deceniului, contrar promisiunilor făcute de către Guvernul României, a rămas un document declarativ, obiectivele și măsurile cuprinse în acesta au rămas nebugetate și ignorate de către instituțiile care au avut sarcina să le implementeze.

Un alt document care include obiective dedicate rezolvării problemelor minorității rome este "*Planul National de Dezvoltare*" (PND) care avea ca scop dezvoltarea economică și socială a țării în perioada 2007-2013⁴. PND trebuia să fundamenteze accesul României la fondurile de tip structural, în măsura în care acesta era și un instrument de coordonare, monitorizare și evaluare a implementării obiectivelor prioritare de dezvoltare, în conformitate cu politica de coeziune a Uniunii Europene. În procesul de elaborare a PND, organizațiile reprezentative ale romilor *nu au fost consultate*, fapt care a generat un caracter discreționar al politicilor destinate dezvoltării comunităților dezavantajate.

O intervenție eficientă în comunitățile de romi din partea guvernanților era strâns legată de necesitatea ca cele trei mari programe care conțin măsuri de ameliorare a situației romilor din România, respectiv: Strategia HG 430/2001, Deceniul de Incluziune a Romilor și PND să fie comasate într-un singur program politic asumat de către Guvernul României. Referitor la programele menționate mai sus, deputatul Nicolae Păun, Președintele Partidei Romilor Pro-Europa a subliniat că partidele sunt cele care poartă responsabilitatea cea mai mare, partide care cer votul romilor odată la 4 ani. În acest sens, al a apreciat deseori și că partidele ar trebui să aibă răspunderea de a găsi soluții și programe eficiente care să răspundă în mod real problemelor cu care se confruntă etnicii romi.

Situația reală a comunităților de romi

Comunitățile de romi din România, care însumează aproximativ 2.500.000 de persoane (conform I.C.C.V), prezintă "un risc mare de marginalizare și excluziune socială, având capacitatea de integrare socială mai redusă decât a celorlalte grupuri aflate în sărăcie sau lipsite de mijloacele esențiale de participare socială: lipsa actelor de identitate, nivel ridicat de analfabetism", după cum afirmă deputatul Nicolae Paun.

În urma sondajului efectuat prin intermediul filialelor Partidei Romilor "Pro-Europa", un procent de peste 30% dintre romi trăiesc într-o stare de sărăcie extremă, în timp ce aproximativ 1500 de localități din România, în care întâlnim comunități compacte de romi, nu au acces la apă potabilă și electricitate. Problema romilor în întreaga sa complexitate nu a fost niciodată dezbătută în cea mai legitimă structură a statului, Parlamentul României. Ceea ce a făcut ca, din 1990 de când este înființată Partida Romilor "Pro-Europa" și pana în prezent, una din singurele voci care a ridicat problema sărăciei romilor în Parlamentul României, atât înainte de a deveni deputat cât și după anul 2000, să fie doar reprezentantul minorității la nivel parlamentar, Nicolae Paun.

Sărăcia extremă a comunităților de romi este reflectată și de faptul că un procent de peste 50% dintre persoanele vârstnice de etnie romă nu au nici o sursă de venit. Un procent de aproximativ 70% din etnicii romi nu beneficiază de asistență medicală, iar 60% dintre bătrânii romi nu primesc medicamente gratuite. În acest context, peste 40% dintre

femei nu au acces la un medic de familie și nu merg la un control periodic, în timp ce 30% dintre acestea sunt predispuse unor boli precum TBC sau cancer.

Trebuie precizat și faptul că, în România, stat membru al UE, 50% din copii romi cu vârsta între o lună și trei ani nu beneficiază de medic pediatru, 40% abandonează școala, iar 25% nu o pot frecventa pentru că nu au documente de identitate. Totodată peste 25% se îmbolnăvesc de boli precum râie, TBC etc.. Mai mult, calitatea educației în școlile în care învață copiii romi este slabă și nu de puține ori aceștia sunt separați de ceilalți copii ca urmare a discriminării și segregării la care sunt supuși.

Referitor la ocuparea forței de muncă, bursa locurilor de muncă pentru romi organizată până în prezent de ANOFM nu a reușit să își atingă scopul. În plus, în România nu există programe eficiente de protecție socială, care să asigure minime condiții de trai - 20 de euro pe lună, sumă primită în baza Legii 416/2001 privind venitul minim garantat⁵ și pentru care se prestează 72 de ore de muncă în folosul comunității, nu poate asigura un venit decent.

În acest context, este esențială inițierea unui proces de consultare și negociere cu autoritățile locale și centrale pentru a se găsi cele mai bune soluții pentru romi în vederea eradicării sărăciei din comunități, în condițiile în care, timp de 22 de ani, romii au fost mai degrabă o „masă de manevră electorală” a tuturor partidelor politice, fapt care a îngreunat reprezentarea lor în structurile locale decizionale. Lipsa actelor de identitate și stare civilă, sunt unul dintre factorii generatori ai fenomenului de excluziune socială cu care se confruntă romii. Astfel, un număr de aproximativ 300.000 de romi nu au acte de identitate și/sau stare civilă și în aceste condiții este imposibilă exercitarea calității de cetățean al României. În fiecare direcție de evidență a persoanelor a INEP⁶ s-a delegat un responsabil pentru problematica romilor. Intențiile și acțiunile INEP sunt bine direcționate și denota un interes real pentru soluționarea problemelor existente în comunitățile de romi. Încă din anul 2005, INEP a încheiat un protocol de colaborare pentru consilierea și punerea în legalitate cu acte de stare civilă a cetățenilor români de etnie romă cu organizația „Romani Criss”. Cu toate acestea, rezolvarea problemelor legate de lipsa actelor de identitate, prin încheierea unui protocol unic cu o organizație neguvernamentală, nu a avut un grad de eficiență suficient. S-a argumentat, în interiorul comunității, inclusiv faptul că, în cadrul acestei inițiative, a lipsit suportul necesar în teritoriu sau legitimitatea de a reprezenta romii în plan național.

Un alt fenomen asupra căruia ar trebui să se insiste este cel al discriminărilor la care sunt supuși romii. Primele cazuri de discriminare sesizate în instanțele de judecată și la Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) au venit de la ONG-uri române și de la cetățeni de etnie romă. Din cele 400-500 de plângeri pe an, pe care le primește CNCD-ul, majoritatea se referă la discriminarea pe criterii etnice, iar numărul lor este în continuă creștere. România a fost sancționată, într-unul din aceste cazuri, de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru discriminare etnică, existând alte trei decizii de admisibilitate împotriva statului român cu privire la acest fenomen.

Situația drepturilor omului în România este în continuare gravă, perpetuându-se abuzul și violența poliției în comunitățile de romi. Aceasta situație este demonstrată și de existența a 15 acțiuni în instanță împotriva unor polițiști, de lipsa unei sancțiuni publice din partea Ministerului Administrației și Internelor cu privire la actele de rasism și violență împotriva romilor, dar și de al treilea raport European Commission against Racism and Intolerance⁷ despre România care stipulează că judecătorii și procurorii au cunoștințe limitate

În ceea ce privește legislația antidiscriminare în România. Tratatul discriminatoriu, abuzurile și rasismul de mediu față de etnicii romi sunt dovedite de plasarea comunităților în apropierea gropilor de gunoi, cum sunt cazurile orașelor București sau Miercurea Ciuc.

În ultimii ani, numeroase instituții europene și internaționale cu competențe în domeniul drepturilor omului au recomandat statului român amplificarea eforturilor de combatere a rasismului și discriminării și precizează că sunt necesare eforturi și în combaterea, rasismului, xenofobiei și a altor forme de intoleranță. Acest proces ar trebui să fie inițiat de instituții abilitate, și susținut activ de instanțele de judecată sau reprezentanții Ministerului Public. Având în vedere deciziile C.E.D.O., se poate spune că există o discriminare în înfăptuirea actului de justiție, atât din partea procurorilor cât și a judecătorilor. Pentru a nu se mai ajunge la C.E.D.O., este necesar ca instituțiile responsabile de înfăptuirea actului de justiție să condamne și să sancționeze public actele de discriminare sesizate.

Concluzii

Cele trei inițiative menționate anterior, care vizează direct sau indirect minoritatea romă din România - Strategia de îmbunătățire a situației romilor, Deceniul de Incluziune a Romilor și Planul Național de Dezvoltare - deși se suprapun ca arie de acțiune și măsuri, nu răspund în mod eficient problemelor reale cu care se confruntă minoritatea romă. Spre exemplu, Deceniul de Incluziune a Romilor se subsumează unor obiective promovate de Fundația SOROS în cele 9 țări în care se desfășoară și omite un capitol esențial și definitoriu pentru dezvoltarea și menținerea identității etnice a romilor prin cultura și participarea civică. Mai mult, ea nu reprezintă o politică națională, căci nu este asumată de partidele politice și instituțiile guvernamentale.

Instituțiile statului au dovedit un management defectuos în privința gestionării problemelor reale ale comunităților de romi, fapt demonstrat, în special, de lipsa oricărei forme de dialog pe marginea acestora în Parlamentul României. Astfel, deși situația romilor în teritoriu se dovedește a fi dramatică, nu au fost abordate la nivel parlamentar și guvernamental teme în directă legătură cu elaborarea politicilor publice pentru romi.

Lipsa de deschidere față de problemele minorității romi este demonstrată chiar de noua hotărâre de guvern privind Strategia de Îmbunătățire a Situației Romilor care exclude societatea civilă a romilor atât din procesul decizional cât și din procesul de consultare. De altfel, se constată o diminuare constantă a dialogului între reprezentanții romilor și instituțiile guvernamentale din 1990 și până în prezent. Mai mult, există opinii divergente cu privire la legitimitatea unor actori civici și politici de a reprezenta interesele romilor în dialogul cu administrația publică, ceea ce diminuează în mod semnificativ atât eficiența acestui dialog, întreținând o amplă nemulțumire a organizațiilor de profil cu privire la lipsa unei consultări reale privind problematica romilor. A fost amplu criticată participarea unor organizații ale romilor, inclusiv la diferite întâlniri în plan european, considerându-se că nu aveau legitimitatea să trateze în numele romilor din România.

Managementul defectuos, lipsa unor politici adaptate situației reale a romilor întâlnită în comunități, coroborate cu „servilismul politic” de care dau dovadă anumiți reprezentanți ai ONG-urilor romi, a condus la accentuarea nemulțumirii romilor. Mai mulți reprezentanți ai romilor au reclamat lipsa de voință din partea autorităților locale față de soluționarea diferitelor probleme semnalate la nivelul comunităților de romi. De altfel, există cazuri în care doar în urma presiunilor exercitate prin controale de la nivel central, autoritățile loca-

le au luat atitudine față de situația romilor.

În România sunt peste 300.000 de persoane care nu au documente de identitate și nici documente legale pentru locuința în care trăiesc. În peste 500 de localități nu există apa potabilă, în care trăiesc aproape 100.000 de familii care locuiesc într-o încăpăre de 10-12m pentru câte 12-14 persoane. *Fără acte de identitate etnicii romi nu își pot exercita drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale prevăzute în Constituția României. De asemenea, ei nu pot beneficia de sistemul de asistență socială oferit de stat.*

Politicile publice privind protecția socială nu sunt fundamentate pe evaluarea nevoilor specifice din comunitățile de romi. Rata de mortalitate a copiilor în comunitățile de romi este de 10 ori mai mică decât cea a cetățenilor aparținând majorității. Romii suferă în mod constant de boli digestive, cardiovasculare și infecțioase, în corelație directă cu sărăcia și condițiile de viață de cele mai multe ori sub standardele minime de subzistență⁸. Copiii romi suferă de malnutriție, de anemie, de distrofie și de rahitism și nu de puține ori de HIV, în număr mult mai mare decât copiii de aceeași vârstă neromi. Acest tip de date dovedește nu doar ineficiența politicilor publice adoptate până în prezent ci și necesitatea unei evaluări a tuturor programelor care s-au derulat până în prezent, prin criterii clare și standardizate de eficiență, cu măsurarea rezultatelor concrete în teritoriu.

Anexă – Posibile recomandări pentru creșterea eficienței politicilor publice pentru romi

Creșterea nivelului de implicare al Guvernului României în rezolvarea problemelor cu care se confruntă etnia romă, pornind de la respectarea de programelor politice asumate la voturile de investitură.

Adoptarea de măsuri concrete de către Guvernul României în sensul prevenirii și combaterii discriminării instituționale și sociale, păstrării identității etnice a romilor, asigurarea șanselor egale pentru atingerea unui standard de viață decent, precum și pentru stimularea participării romilor la viața socială, culturală, economică și politică a țării.

Politicile privind înlăturarea decalajului socio-economic dintre minoritatea romă și populația majoritară trebuie să fie construite pe baza cunoașterii nevoilor reale ale comunității și unei strânse colaborări corespunzătoare cu aparatul administrativ central și local. Autoritățile locale, alături de reprezentanții romilor, trebuie să se bucure de susținere politică și financiară din partea autorităților centrale în baza principiului descentralizării. Resursele financiare alocate comunităților de romi trebuie să ajungă la beneficiarii direcți, printr-o ameliorare a procedurilor birocratice în acest sens.

Creșterea gradului de reprezentare a comunității romi în plan politic, atât la nivel local, cât și central. Romii trebuie să fie implicați în procesul decizional, conform principiilor democratice. Se impune realizarea unui parteneriat real între societatea civilă romă și autoritățile și instituțiile statului; creșterea coeziunii și unității în mijlocul minorității romi dar și formarea unui grup parlamentar exclusiv al romilor. Problemele comunităților de romi trebuie abordate în mod integrat, astfel încât să combată în mod eficient sărăcia la nivel comunitar.

Reorganizarea, reactivarea și eficientizarea comisiilor inter - ministeriale care să poată oferi un cadru de lucru comun și formal, necesar relaționării dintre reprezentanții administrației publice centrale și cei ai ONG-urilor romi.

Creșterea conclucrării în plan local a liderii comunităților romi cu reprezentanții auto-

rităților administrației publice. Mai mult, la nivel județean, Birourile Județene pentru Romi trebuie să beneficieze de un buget propriu și să nu depindă de deciziile luate pe linie politică din cadrul prefecturii. La nivel central, în cadrul fiecărui minister, trebuie să fie creată un capitol de buget special pentru romi.

Luarea unor măsuri urgente pentru prevenirea abandonului școlar în rândul copiilor romi.

Creșterea numărului de ofițeri de poliție romi (în momentul de față raportul fiind de 0,02%) - în condițiile în care, conform statisticilor neoficiale, există un număr de cetățeni români de etnie romă de aproximativ 2.500.000. Ministerul Administrației și Internelor trebuie, prin reglementari de natură internă să creeze proceduri transparente nediscriminatorii privind accesul la statutul de politist, inclusiv pentru cetățenii români de etnie romă.

Note

1 Beneficiar al Proiectului "Construcția și implementarea unui program doctoral inovator interdisciplinar cu privire la problematica romilor" cofinanțat de UE prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

2 Hotărârea Guvernului nr. 430 din 25 aprilie 2001 privind aprobarea Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor. Publicată în Monitorul Oficial nr. 252 din 16 mai 2001 (M. Of. 252/2001)

3 <http://www.romadecade.org/>, <http://www.anr.gov.ro/html/Deceniul.html>

4 <http://www.fseromania.ro/images/downdocs/pnd.pdf>

5 Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 401 din 20 iulie 2001

6 <http://depabd.mai.gov.ro/>

7 European Commission against Racism and Intolerance. 2005. *Third Report on Romania*. <http://www.paveepoint.ie/pdf/ECRI-roma.pdf>

8 Potrivit unui studiu al Comisiei Anti-sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale (CASPIIS) romii reprezintă segmentul de populație cel mai atins de sărăcie 80%.

